

บทที่ 4

บทสรุป

จากการศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมทั้งสามเรื่อง คือ *แมกเบท* กับ *เดอะ ทริเพนนิ โอเปรา* และ *แมกเบิร์ต* นั้น จะเห็นได้ว่าบทละคร *แมกเบท* มีอิทธิพลต่อบทละครในยุคหลังทั้งสองเรื่อง คือ *เดอะ ทริเพนนิ โอเปรา* และ *แมกเบิร์ต* ความสัมพันธ์ในรูปแบบดังกล่าวชี้ชัดว่าบทละคร *แมกเบท* มีความเป็นสากล สามารถส่งอิทธิพลออกไปได้อย่างไม่มีข้อจำกัดในด้านของเวลาและสถานที่

การที่บทละคร *แมกเบท* เป็นต้นแบบในการสร้างวรรณกรรมล้อเลียนทั้งสองเรื่อง ก็เพราะบทละครเรื่องนี้เป็นที่รู้จักทั่วโลกและได้รับการยกย่องมาหลายศตวรรษแล้ว บทละคร *แมกเบท* โดยเฉพาะในเยอรมนีตั้งแต่ในช่วงศตวรรษที่ 18-19 ผลงานของมาริติน คริสทอฟ วิลันท์ ที่เป็นนักวิจารณ์และนักวรรณคดีศึกษาเช่นกอทท์โฮลท์ เอฟราอิม เลสซิง ใช้งานของเชกสเปียร์เป็นเครื่องมือในการตำหนิ กระแสวัฒนธรรมวรรณคดีของฝรั่งเศสที่เข้ามามีอิทธิพลต่อละครเยอรมันในศตวรรษที่ 18¹

การที่บทละคร *แมกเบท* เป็นที่รู้จักกันเป็นอย่างดีในประเทศเยอรมนีส่งผลต่อการที่เบรคคท์นำบทละครดังกล่าวมาดัดแปลง การดัดแปลงของเบรคคท์นั้นคือการนำตัวละครและแก่นความคิดบางประเด็นที่มีอยู่ในวรรณกรรมต้นแบบมาปรับให้ตรงกับวัตถุประสงค์ในการนำเสนอของผู้ประพันธ์ ความตั้งใจให้คล้ายคลึงและแตกต่างจากวรรณกรรมต้นแบบล้วนเป็นไปเพื่อสนองวัตถุประสงค์ของผู้ประพันธ์ในการวิพากษ์วิจารณ์สังคม การเมืองร่วมสมัยของผู้ประพันธ์ทั้งสิ้น ดังนั้น วรรณกรรมล้อเลียนทั้งสองเรื่องจึงเป็นการสร้างใหม่ด้วยการผสมผสานกับแนวคิดและกลวิธีการนำเสนอจากวรรณกรรมหลายเรื่อง que ผู้ประพันธ์มีประสบการณ์มาผสมผสานกัน และดัดแปลงได้ สามารถวิพากษ์วิจารณ์สังคมและการเมืองร่วมสมัยของผู้ประพันธ์ได้มากที่สุด

---

¹ ดู Chetana Nagavajara, "August Wilhelm in Frankreich: Sein Anteil an der französischen Literaturkritik 1807-1835," (A Dissertation submitted to the Department of Humanities in Partial Fulfillment of requirements of the degree of Doctor of Philosophy. Tuebingen: Niemeyer, 1966), p. 196. และ พรสวรรค์ วัฒนางกูร, *สองยุคแห่งวัฒนธรรมไวมาร์*, หน้า 13-14.

ส่วนอิทธิพลที่บทละคร *แมกเบท* มีต่อบทละคร *แมกเบิร์ต* จะเห็นได้ว่า บทละครเรื่อง *แมกเบท* เป็นที่รู้จักกันดีในสหรัฐอเมริกาตั้งแต่เริ่มสร้างชาติ ซึ่งมีคนจากอังกฤษส่วนหนึ่งมาตั้งรกราก ณ ดินแดนแห่งนี้เมื่อประมาณ 200 ปีมาแล้ว ชาวอเมริกันจึงรู้จักวรรณกรรมที่มีชื่อเสียงของอังกฤษเรื่องนี้เป็นอย่างดี เพราะวรรณกรรมเรื่องนี้ได้ถือเป็นตำราเรียนในประเทศอเมริกาด้วย จึงไม่แปลกใจที่นักประพันธ์บทละคร *แมกเบิร์ต* จะใช้วรรณกรรมเรื่อง *แมกเบท* เป็นพื้นฐานในการสร้างบทละครล้อเลียน *แมกเบิร์ต* ซึ่งจะเชื่อมโยงความคิดของผู้รับสารให้เข้าถึงจุดประสงค์ของผู้ประพันธ์ได้ง่ายและรวดเร็วขึ้น

แมกเบท มีอิทธิพลต่อการสร้างงานของนักประพันธ์ทั้งสองคนเหมือนกัน แต่งานของนักประพันธ์ทั้งสองคนมีแนวทางในการแสดงออกที่แตกต่างกัน เพราะผู้ประพันธ์ตั้งใจจะล้อเลียนโดยการสร้างความแตกต่าง ในกรณีของเบรคซท์ เราจะเห็นได้ว่า รายละเอียดเกี่ยวกับ *แมกเบท* ได้ผสมผสานเข้าไปในบทละคร *เดอะ ทรีเพนนี ไอ* อย่างกลมกลืนและเบรคซท์มีเจตนานำเสนอองค์ประกอบต่างๆ ให้แตกต่างไปจากวรรณกรรมต้นแบบ *แมกเบท* ส่วนในกรณีของบทละคร *แมกเบิร์ต* แม้จะมีรายละเอียดที่เห็นได้ชัดเจนว่ารับอิทธิพลมาจากวรรณกรรมต้นแบบ แต่ด้วยกลวิธีการนำเสนอที่เป็นการนำรายละเอียดส่วนใหญ่ในบทละครต้นแบบมาขยายบริบทจึงทำให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างวรรณกรรมต้นแบบกับวรรณกรรมล้อเลียน ดังที่เราจะเห็นได้ว่า เมื่อวรรณกรรมล้อเลียนมีการขยายรายละเอียดจากวรรณกรรมต้นแบบมาไว้ในบริบทใหม่แล้วส่งผลให้เกิดอารมณ์ขันที่เป็นการวิพากษ์วิจารณ์วรรณกรรมต้นแบบไปด้วยการล้อเลียนจึงเกิดขึ้นได้ทั้งในแนวนาน ในกรณีของ *แมกเบิร์ต* และในแนวที่แตกต่างไปจากวรรณกรรมต้นแบบ ดังในกรณีของ *เดอะ ทรีเพนนี ไอเปรา*

สาเหตุอีกประการหนึ่งที่ผู้ประพันธ์วรรณกรรมล้อเลียนทั้งสองคนใช้บทละคร *แมกเบท* มาเป็นฐานในการสร้างบทละครของตนเองเพราะแก่นเรื่องของบทละคร *แมกเบท* เกี่ยวกับศีลธรรมและจริยธรรม แม้เบรคซท์และการ์สันจะนำบทละคร *แมกเบท* มาดัดแปลงเช่นเดียวกัน แต่กลวิธีการดัดแปลงของผู้ประพันธ์ทั้งสองคนแตกต่างกันออกไปเพื่อให้สอดคล้องกับสารที่ต้องการสื่อ กล่าวคือ การวิจารณ์วรรณกรรมต้นแบบและผู้ประพันธ์ และการวิพากษ์วิจารณ์สังคมการเมือง ดังที่เราจะเห็นได้จากการที่บทละคร *เดอะ ทรีเพนนี ไอเปรา* วิพากษ์วิจารณ์ชนบดินนาฏกรรมแบบคลาสสิกซึ่งเป็นกระแสของเชกสเปียร์และในขณะเดียวกันก็เป็นการวิพากษ์วิจารณ์สังคมการเมืองสมัยสาธารณรัฐไวมา

จะเห็นได้ว่า แก่นเรื่องเกี่ยวกับความโลภ การแย่งชิงอำนาจที่มีอยู่ในบทละครเรื่อง *แมกเบท* ยังคงสืบทอดมาอยู่ในบทละครเรื่องนี้ของเบรคซท์ สิ่งที่จะต่างออกไปคือกลวิธีการนำเสนอที่ใช้ตัวละคร เป็นสัญลักษณ์ของกลุ่มคน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือ ชนชั้นกลาง แก่นเรื่องที่มีความถูกต้องเป็นฝ่ายชนะ ได้เปลี่ยนไปในบทละครของเบรคซท์ ดังที่เราจะเห็นได้จากการจบเรื่อง เบรคซท์เสียดสีสถานการณ์ ความเป็นไปในสังคมการเมืองร่วมสมัยของเขาที่อธรรมเป็นฝ่ายชนะ โดยใช้ตัวละครที่มีสถานภาพทางสังคมเป็นชนชั้นต่ำ แม้แต่ตัวละครเอกก็เป็นจอมโจร เป็นการแสดงเจตนาของผู้ประพันธ์ที่จะนำเสนอสิ่งที่ตรงกันข้ามกับในบทละครต้นแบบ *แมกเบท* อย่างสิ้นเชิง ทั้งหมดนี้เบรคซท์ต้องการตั้งคำถามต่อ ผู้ชมให้หันกลับมาพิจารณาถึงความจริงที่ดูจะไม่แตกต่างไปจากในบทละครเรื่องนี้เท่าใดนัก

การสร้าง ความแตกต่างในวรรณกรรมล้อเลียนเรื่องนี้จึงดูจะเป็นการนำ *แมกเบท* ซึ่งกลายเป็นปรกรณ์หรือตำนานไปแล้วมาสร้างตำนานฉบับใหม่ กล่าวคือ ตำนานเกี่ยวกับตัวละครที่โดยสถานภาพทางสังคมแล้วมีสถานภาพต่ำให้เป็นตัวละครสำคัญในเรื่อง เป็นการทำลายขนบการสร้างตัวละครแบบโคกนาฏกรรมที่ตัวละครจะต้องมีชาติกำเนิดที่สูงส่ง แต่ต้องกระทำผิด ประสบชะตากรรมที่แก้ไขไม่ได้เพราะโชคชะตากำหนด และเมื่อกระทำผิดไปแล้วก็จะเกิดความรู้สึกผิดในใจ ซึ่งประเด็นเหล่านี้ยังคงหลงเหลืออยู่ในขนบการสร้างงานเรื่อง *แมกเบท* แต่ได้หายไปจนสิ้นเมื่อนำเสนอในบทละคร *เดอะ ทรีเพนนี โอเปรา* ในส่วนของ *แมกเบิร์ต* เท่ากับเป็นการล้อเลียนวรรณกรรมต้นแบบ *แมกเบท* โดยผู้แต่งยึดแก่นเรื่องที่ก่อผลร้ายแรง คือ ความกระหายอำนาจ ความโลภอันนำไปสู่หายนะที่รุนแรงกว่าในกรณีของ *แมกเบท* มาก เพราะอาจเรียกได้ว่าเป็นการสูญเสียของมวลมนุษยชาติที่เกี่ยวข้องในสงครามเวียดนามเพราะความโลภและกระหายอำนาจของผู้นำเพียงคนเดียว การวิจารณ์ดังกล่าวจึงเป็นการวิจารณ์ปัจเจกบุคคล การสั่งตั้งใจชี้ให้เห็นว่าสถานการณ์ในประวัติศาสตร์จริงซ้ำรอยประวัติศาสตร์ในวรรณกรรม *แมกเบท* โดยในศตวรรษที่ 20 ประธานาธิบดีจอห์นสันแย่งชิงอำนาจกับประธานาธิบดีจอห์น เอฟ. เคนเนดี และประธานาธิบดีจอห์นสันนั้นก็ป็นต้นเหตุของความเสียหายของมนุษยชาติในช่วงสงครามเวียดนามด้วยแก่นเรื่องที่เป็นอมตะจาก *แมกเบท* และเป็นประวัติศาสตร์ที่ซ้ำรอยนี้ จึงเป็นแก่นที่ผู้ประพันธ์คงไว้ในวรรณกรรมล้อเลียน

หากเปรียบเทียบสัดส่วนการรับอิทธิพลจากบทละครต้นแบบ *แมกเบท* แล้ว จะเห็นได้ว่า บทละคร *แมกเบิร์ต* มีส่วนที่คล้ายคลึงกับวรรณกรรมต้นแบบมาก ในแง่ชื่อและการสร้างตัวละคร และแก่นเรื่อง นั่นคือ การสร้างตัวละครส่วนใหญ่รวมทั้งแก่นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการแย่งชิงอำนาจ และการดำเนินนโยบายบริหารประเทศหลังจากที่ได้อำนาจนั้นมาแล้วเป็นไปในด้านลบซึ่งคล้ายคลึง

กับวรรณกรรมต้นแบบ ดังนั้น ผู้ประพันธ์บทละคร *แมกเบิร์ต* จึงรักษาแก่นเรื่องของ *แมกเบท* เอาไว้ใน *แมกเบิร์ต* เหตุการณ์และตัวละครก็สามารถเทียบเคียงกับวรรณกรรมต้นแบบได้โดยตรง ในส่วนของ *เดอะ ทรีเพนนี่ โอเปรา* นั้น แม้จะมีการแข่งขันกันในชั่วอานาจะระหว่างคนอื่นเป็นตัวแทนของกลุ่มชนชั้น แต่อันที่จริง กลุ่มชนชั้นเหล่านั้นเป็นคนกลุ่มเดียวกันทั้งสิ้น ดังที่จะเห็นได้จากตัวละครแมกอีท พิซุม ซึ่งอันที่จริงเป็นคนกลุ่มเดียวกัน คือ เป็นชนชั้นกรรมกรที่ ความแตกต่างของวรรณกรรมล้อเลียนทั้งสองเรื่องจึงแตกต่างกันในแง่ของการวิพากษ์วิจารณ์ปัจเจกบุคคลและการวิพากษ์วิจารณ์กลุ่มชนในสังคมในแนวมาร์กซิสต์ อันจะมีผลต่อการนำเสนอที่แตกต่างกันออกไปด้วย

วรรณกรรมล้อเลียนมีสองลักษณะ กล่าวคือ การล้อเลียนในความหมายที่ค้ำวรรณกรรมต้นแบบ (singing against ในภาษาอังกฤษ หรือ Gegengesang ในภาษาเยอรมัน) ในกรณีของ *เดอะ ทรีเพนนี่ โอเปรา* ซึ่งต่างไปจากการนำเสนอตัวละครและฉากในบทละคร *แมกเบิร์ต* สามารถสร้างอารมณ์ขันแต่กระนั้น แก่นความคิดที่อยู่ในวรรณกรรมต้นแบบยังมีได้เลือนหายไปแต่อย่างใดในวรรณกรรมล้อเลียนเรื่องนี้ บทละคร *แมกเบิร์ต* จึงเป็นวรรณกรรมล้อเลียนในความหมายที่คล้อยตามวรรณกรรมต้นแบบ *แมกเบท* (singing along ในภาษาอังกฤษ หรือ Beigesang ในภาษาเยอรมัน) โดยใช้ทราจิคอเมดี้ที่มีลักษณะบิดเบือนแบบโกรเทสก์ ซึ่งเป็นแนวทางที่แตกต่างไปจากกลวิธีการนำเสนอบทละคร *เดอะ ทรีเพนนี่ โอเปรา* ที่ใช้เทคนิคการทำให้แปลกอันเป็นส่วนหนึ่งของละครเอพิค

อย่างไรก็ตาม การล้อเลียนได้คงลักษณะของวรรณกรรมต้นแบบเอาไว้ทั้งหมด แต่เธอเปลี่ยนกลวิธีการนำเสนอซึ่งทำให้เกิดอารมณ์ขัน เราจะเห็นได้ว่า แม้จะมีถ้อยคำจากวรรณกรรมต้นแบบปรากฏอยู่ในวรรณกรรมล้อเลียน *แมกเบิร์ต* ยังคงอยู่เช่นเดียวกับในวรรณกรรมต้นแบบ แต่ก็ได้หมายความว่าอารมณ์ ความรู้สึกที่ผู้รับสารได้รับจะเหมือนกับในวรรณกรรมต้นแบบนั่นจึงเป็นผลของการถ่ายโอนบริบทของวาทกรรม (transcontextualiazation) จากวรรณกรรมต้นแบบมาสู่วรรณกรรมเรื่องใหม่ที่อ้างอิงไปถึงบริบทสังคมการเมืองร่วมสมัยจึงทำให้ผลในแง่ของการรับแตกต่างออกไปจากการนำเสนอวรรณกรรมต้นแบบ

บทละครทั้งสามเรื่องมีความสัมพันธ์กัน แต่ความสัมพันธ์ระหว่างบทละครต้นแบบ *แมกเบท* กับ *เดอะ ทรีเพนนี่ โอเปรา* และ *แมกเบท* กับ *แมกเบิร์ต* นั้น มีความแตกต่างกันอยู่ กล่าวคือ บทละคร *เดอะ ทรีเพนนี่ โอเปรา* แสดงออกถึงการล้อเลียนในแง่ความพยายามทำลายภาพของโศกนาฏกรรมเรื่อง *แมกเบท* ของเชกสเปียร์ ซึ่งเป็นวรรณกรรมคลาสสิก โดยใช้เทคนิคการทำให้แปลกอันเป็นกลวิธีการนำ

เสนอของละครเอพิค ดังที่จะเห็นได้จากกลวิธีการสร้างตัวละครเอกจากวรรณกรรมต้นแบบที่เปลี่ยน กษัตริย์ให้เป็นจอมโจร นอกจากนั้น ตัวละครอื่นๆ ในเรื่องยังเป็นขอทาน โจร และโสเภณี แม้แต่ตำรวจก็ไม่ ปฏิบัติตามหน้าที่ และมีการคอร์รัปชันอยู่เสมอ บทบาทของกษัตริย์ที่แท้จริง คือ สมเด็จพระราชินีวิกตอเรีย ก็มีเพียงพระราชทานอภัยโทษ บำเหน็จรางวัลแก่นักโทษอย่างไรเหตุผล การจบเรื่องก็จบลงด้วยความสุข อย่างไม่สมเหตุผล ซ้ำยังมีการปรึกษากับผู้รับสารด้วยว่าควรจบเรื่องอย่างไร ภาพดังกล่าวได้ทำลาย ขนบของโคกนาฏกรรมลงอย่างสิ้นเชิง เพราะลักษณะของตัวละครโคกนาฏกรรมจะมีตัวละครที่สูงส่ง แต่ต้องประสบกับชะตากรรมที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ และตัวละครจะสำนึกผิดเมื่อได้กระทำการ ใดๆ ที่ผิดพลาดไป ซึ่งทั้งหมดเป็นชะตากรรมที่พระเจ้าเป็นผู้กำหนด

ความเปลี่ยนแปลงในบทละคร *แมกเบิร์ต* ได้แก่ บุคลิกของตัวละครที่เปลี่ยนแปลงไปด้วยวิธี การบิดเบือนแบบโกรเทสก์อันเป็นวิธีการของละครประเภททราจิคอเมดี้ที่ได้รับความนิยมจากตือเรนซ์มาท์ โดยเฉพาะตัวละครเอกที่ผู้ประพันธ์มีเจตนาในการสร้างให้ตัวละครเอกมีลักษณะที่ไม่น่าเห็นใจเช่นเดียวกับที่ผู้รับสารรู้สึกในบทละคร *แมกเบท* กล่าวคือ ตัวละครมีบุคลิกลักษณะเหมือนภาพล้อบุคคล เริงเสียดสี (caricature) ที่น่าเย้ยหยัน ไม่น่าเห็นใจ ซ้ำยังกระหายและลุ่มหลงในอำนาจมากกว่าตัว ละครเอกแมกเบทมาก ตัวละครเอกเป็นสาเหตุให้สูญเสียชีวิตมนุษย์จำนวนมากในสงครามเวียดนาม ซึ่งประเด็นดังกล่าวเชกสเปียร์มิได้เน้น แต่การเน้นย้ำถึงประเด็นนี้อยู่เสมอในกรณีของ *แมกเบิร์ต* ที่ผู้ประพันธ์จงใจสร้างภาพดังกล่าวเพื่อเสียดสีประธานาธิบดีลินคอล์น จอห์นสัน ผู้นำซึ่งมีอำนาจในการ ตัดสินใจดำเนินนโยบายระหว่างประเทศที่ผิดพลาดอันเป็นผลให้สหรัฐอเมริกาถูกประชาคมโลกมองใน ด้านลบมาจนกระทั่งทุกวันนี้ ส่วนในกรณีของ *เดอะ ทริเพนนิ โอเปรา* แตกต่างไป คือ ผู้ประพันธ์ วิพากษ์วิจารณ์สังคมการเมืองในลักษณะของมวลชน คือ ชนชั้นกลางและชนชั้นสูงที่เลื่อนฐานะมา จากชนชั้น และยังวิพากษ์วิจารณ์ชนชั้นกรรมาชีพที่ถูกระบบทุนนิยมครอบงำในเวลาเดียวกันอีกด้วย

วรรณกรรมล้อเลียนเป็นการสร้างใหม่และการวิจารณ์เชิงสร้างสรรค์ กล่าวคือ วิพากษ์ขนบ การประพันธ์ของวรรณกรรมต้นแบบ วิวิจารณ์ผู้ประพันธ์วรรณกรรมต้นแบบ และเสียดสีสังคมรวมทั้ง การเมืองร่วมสมัยของผู้ประพันธ์วรรณกรรมล้อเลียน

บทบาทของวรรณกรรมล้อเลียนในการวิพากษ์วิจารณ์ขนบในการสร้างวรรณกรรมเรื่อง *แมกเบท* เป็นสิ่งที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมล้อเลียนทั้งสองเรื่องนี้ บทละคร *แมกเบท* ยังคงมีพรมแดนระหว่างสุนทรียกรรม และโคกนาฏกรรมอยู่ จะเห็นได้ตั้งแต่ชื่อเรื่องว่า *The Tragedy of Macbeth* ซึ่งแม้แต่ชื่อเรื่องก็เป็นการแบ่ง

พรมแดนระหว่างโศกนาฏกรรมและสุขนาฏกรรมแล้ว บทละครล้อเลียนทั้งสองเรื่อง คือ *เดอะ ทริเพนนิ โอเปรา* และ *แมกเบิร์ต* จึงทำลายพรมแดนระหว่างโศกนาฏกรรมและสุขนาฏกรรม ดังที่จะเห็นได้จากการที่วรรณกรรมทั้งสองเรื่องแสดงให้เห็นถึงการผสมผสานลักษณะของสุขนาฏกรรมและโศกนาฏกรรมไว้ในเรื่องเดียวกัน วิธีการนำเสนอดังกล่าวจึงเป็นการทำลายสุนทรียศาสตร์แบบบอริสโตเติล ดังที่จะเห็นได้ในตอนในตอนจบเรื่องบทละครล้อเลียนทั้งสองเรื่องว่า มีทั้งอารมณ์โศกและอารมณ์ขันในเวลาเดียวกัน

ในการวิจารณ์ผู้ประพันธ์วรรณกรรมต้นแบบนั้น จะเห็นได้ว่า แม้เชกสเปียร์ได้พัฒนาการละครไปจากอริสโตเติล กล่าวคือ มีการผสมผสานโศกนาฏกรรมและสุขนาฏกรรมเข้าด้วยกัน แต่ในบทละคร *แมกเบท* ยังมีพรมแดนระหว่างบทละครทั้งสองประเภทชัดเจนอยู่ การที่นักประพันธ์วรรณกรรมล้อเลียนทั้งสองสร้างงานที่ไม่คล้อยตามวรรณกรรมต้นแบบจึงเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นได้ว่าการสร้างใหม่นั้นมิได้เป็นการวิพากษ์วิจารณ์ทั้งวรรณกรรมต้นแบบเพียงอย่างเดียว แต่เป็นการวิพากษ์วิจารณ์ผู้ประพันธ์วรรณกรรมต้นแบบด้วย ในกรณีของเบรคซท์ เชกสเปียร์ได้รับการยกย่องจากชาวเยอรมันมานับศตวรรษ เอากุสต์ วิลเฮล์ม ชเลเกล (August Wilhelm Schlegel) นักวิชาการวรรณคดีศึกษาชาวเยอรมัน ถือว่าเชกสเปียร์เป็น "ยักษ์ใหญ่ของวงการละครโศกนาฏกรรม" (tragischer Titan)² หรือ "บิดาแห่งการประพันธ์สมัยใหม่" (Vater der neuen Poesie)³ วรรณกรรมล้อเลียนของเบรคซท์เรื่องนี้จึงค้านกระแสการยกย่องเชกสเปียร์ ในกรณีของการสันักเช่นเดียวกัน เพราะในสังคมอเมริกันให้การยอมรับเชกสเปียร์มานานแล้ว การที่การสันักนำเสนอบทละคร *แมกเบิร์ต* โดยใช้ *แมกเบท* เป็นฐานในการสร้าง แต่ทำให้แตกต่างไปวรรณกรรมต้นแบบนั้นจึงเป็นการวิพากษ์วิจารณ์เชกสเปียร์ไปในเวลาเดียวกันด้วย

ในการวิพากษ์วิจารณ์สังคมร่วมสมัยของผู้ประพันธ์วรรณกรรมล้อเลียน เบรคซท์ใช้สังคมอังกฤษเป็นฉากของเรื่อง *เดอะ ทริเพนนิ โอเปรา* แม้ว่ายุคสมัยที่เกิดขึ้นใน *เดอะ ทริเพนนิ โอเปรา* จะเป็นช่วงศตวรรษที่ 19 สมัยสมเด็จพระนางเจ้าวิกตอเรีย แต่ก็จัดเป็นสังคมอังกฤษซึ่งเป็นต้นแบบของความเจริญในด้านวัตถุ และชนชั้นกลางก็เป็นผลผลิตจากการปฏิวัติอุตสาหกรรมและระบบชนชั้นกลางในประเทศ

² ดู Chetana Nagavajara, "August Wilhelm in Frankreich: Sein Anteil an der französischen Literaturkritik 1807-1835," (A Dissertation submitted to the Department of Humanities in Partial Fulfillment of requirements of the degree of Doctor of Philosophy. Tübingen: Niemeyer, 1966), p. 290.

³ Ibid., p. 130.

อังกฤษสมัยสมเด็จพระนางเจ้าวิคตอเรียที่ได้แพร่เข้ามาอย่างลึกลับร่วมสมัยของเบรคซท์ในยุคสาธารณรัฐ
ไวมารต์ด้วย

ในกรณีของบทละคร *แมกเบิร์ต* นอกจากจะเป็นการวิพากษ์สังคมการเมืองของสหรัฐแล้ว ยัง
เป็นการวิพากษ์วิจารณ์สังคมอังกฤษที่เป็นต้นแบบในการล่าอาณานิคม ซึ่งแม้ในทศวรรษ 1960 ลัทธิ
จักรวรรดินิยมได้สูญสลายไปแล้ว อันที่จริงลัทธิการล่าอาณานิคมมิได้สูญสลายไป แต่เปลี่ยนไปแฝงตัว
อยู่ในรูปแบบการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีประธานาธิบดีเป็นประมุขของสหรัฐอเมริกาใน
ศตวรรษที่ 20 ด้วย การนำเสนอภาพของการทำสงครามเวียดนามใน *แมกเบิร์ต* จึงเท่ากับเป็นการ
วิพากษ์วิจารณ์สังคมอังกฤษอันเป็นสังคมต้นแบบของเขาสเปียร์ในฐานะที่เป็นต้นกำเนิดของลัทธิทุน
นิยม การล่าอาณานิคมซึ่งก่อให้เกิดความหายนะ หากปัจเจกบุคคลที่เป็นผู้นำใช้อำนาจทางการเมือง
แสวงหาผลประโยชน์

ผลจากการศึกษาวิจัยวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงเป็นการตอบสมมติฐานที่มีไว้ตั้งแต่ต้นว่าบทละคร
แมกเบท เป็นบทละครที่มีอิทธิพลต่อการสร้างบทละคร *เดอะ ทรีเพนนี โอเปรา* และ *แมกเบิร์ต* แต่
ทว่าทิศทางของกลวิธีการนำเสนอที่นักประพันธ์ทั้งสองใช้ในการสร้างงานนั้นแตกต่างกันออกไป
ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นสอดคล้องกับสภาวะที่ผู้ประพันธ์ต้องการนำเสนอ อาทิ การสะท้อนภาพ
อย่างตรงไปตรงมา หรือเป็นการเสียดสี ฯลฯ การสร้างใหม่โดยการล้อเลียนทั้งที่พ้องและแตกต่างจาก
วรรณกรรมต้นแบบล้วนแสดงให้เห็นถึงแนวคิดที่แตกต่างไปจากวรรณกรรมต้นแบบ ผู้ประพันธ์
วรรณกรรมต้นแบบ หรือแม้แต่ภาพรวมของชนบในการสร้างงาน และสังคมร่วมสมัยของผู้ประพันธ์
วรรณกรรมล้อเลียนเอง

ในการเข้าถึงสารที่ผู้ประพันธ์วรรณกรรมล้อเลียนต้องการนำเสนอ ผู้รับสารจำเป็นต้องมีภูมิหลัง
เกี่ยวกับสิ่งที่ผู้ประพันธ์อ้างอิงไปถึงหรือสหบทของวรรณกรรมต้นแบบ หากผู้รับสารไม่มีความรู้เกี่ยวกับ
วรรณกรรมต้นแบบมาก่อน ก็อาจคิดว่าบทละคร *เดอะ ทรีเพนนี โอเปรา* และ *แมกเบิร์ต* นั้น เป็น
เพียงเครื่องมือในการวิพากษ์วิจารณ์และเสียดสีสังคมการเมืองเท่านั้น แต่หากมีการศึกษาเปรียบเทียบ
เชิงอิทธิพล ซึ่งในที่นี้เป็นอิทธิพลจากบทละคร *แมกเบท* จะเห็นได้ว่า ผู้ประพันธ์มิได้วิพากษ์วิจารณ์
สังคมการเมืองร่วมสมัยเท่านั้น แต่การล้อเลียนวรรณกรรมต้นแบบด้วยการสร้างใหม่ที่เบรคซท์และ
การ์สันใช้ยังมีย้อนกลับไปวิจารณ์วรรณกรรมต้นแบบและผู้ประพันธ์วรรณกรรมต้นแบบอีกด้วย ความรู้

เกี่ยวกับสหบทจึงช่วยขยายมิติในการศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมทั้งสามเรื่องนี้ และยังเป็นแบบอย่างในการศึกษาวรรณกรรมล้อเลียนและ/หรือวรรณกรรมที่มีสหบทมาจากวรรณกรรมเรื่องอื่นต่อไปได้

จากการศึกษาเปรียบเทียบบทละคร 3 เรื่อง คือ *แมกเบท* กับ *เดอะ ทริเพนนิ โอเปรา* และ *แมกเบิร์ต* ผู้วิจัยพบว่ายังมีประเด็นที่น่าสนใจอีกมาก เช่น การศึกษาความสัมพันธ์ของวรรณกรรมเรื่องต่างๆ ทั้งของไทยและต่างประเทศ โดยใช้ศาสตร์และศิลป์เป็นเครื่องมือในการศึกษา อาทิ ประวัติศาสตร์ สังคมศาสตร์ ปรัชญาการเมือง ศาสนา ฯลฯ ตลอดจนการศึกษาถึงปัจจัยที่ทำให้เกิดการดัดแปลงวรรณกรรมต่างๆ และปัจจัยที่ทำให้เกิดวรรณกรรมล้อเลียนจากวรรณกรรมล้อเลียนเรื่องเดียวกัน แต่มีกลวิธีการนำเสนอที่แตกต่างกัน กล่าวคือ การศึกษาอิทธิพลที่วรรณกรรมเรื่องหนึ่งหรือกลุ่มหนึ่งมีอิทธิพลต่อวรรณกรรมอีกเรื่องหนึ่งหรืออีกกลุ่มหนึ่ง นอกจากนั้น ยังสามารถศึกษาวรรณกรรมต่างชาติมาดัดแปลงในบริบทไทย อาทิ การนำบทละครเรื่อง *เดอะ ทริเพนนิ โอเปรา* มาดัดแปลงเป็นละครเวทีชื่อว่า *โอเปราจาก* เพื่อแสดงในประเทศไทย เมื่อปี พ.ศ. 2519⁴ อันเป็นช่วงเวลาที่ประชาธิปไตยเบ่งบาน เพื่อเป็นการวิพากษ์วิจารณ์สังคมการเมืองของไทย แต่เป็นที่น่าเสียดายว่าไม่มีการบันทึกการแสดงดังกล่าวเก็บไว้ และไม่มีตัวบทที่เป็นลายลักษณ์อักษรตกทอดมา

นอกจากนี้ ยังมีประเด็นที่น่าสนใจเพิ่มเติมเกี่ยวกับวรรณกรรมล้อเลียนในแง่มุมต่างๆ จะเห็นได้ว่า มีการศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมล้อเลียนอยู่บ้าง แต่ไม่มากนักและขาดความต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวรรณกรรมไทยซึ่งมีการสร้างวรรณกรรมล้อเลียนเพื่อแฉทัศนวิสัยอยู่มาก แต่ขาดการศึกษาวิจัย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หากมีการศึกษาวรรณกรรมล้อเลียนของไทยเปรียบเทียบกับต่างประเทศ จะทำให้เห็นถึงความแตกต่าง เช่น วรรณกรรมล้อเลียนของไทยบางเรื่องเป็นการล้อเลียนโดยใช้เสียงซึ่งเป็นภูมิปัญญาของไทยที่น่าสนใจและมีลักษณะโดดเด่น อาทิ กรณีของบทละครระเด่นลิ้นไค ซึ่งอาจจัดได้ว่าเป็นเอกลักษณ์ของวรรณกรรมล้อเลียนไทย

ในส่วนของแปลวรรณกรรมล้อเลียนเป็นหัวข้อการวิจัยที่น่าสนใจนับสูง เพราะปัญหาในการแปลวรรณกรรมล้อเลียนยังคงมีอยู่ เช่น การแปลวรรณกรรมล้อเลียนจากภาษาหนึ่งเป็นอีกภาษาหนึ่งซึ่งการถ่ายทอดเก็บความอาจไม่สามารถรักษารสของวรรณกรรมล้อเลียนเรื่องนั้นได้ แม้แต่ถ่ายทอดวรรณกรรมล้อเลียนในภาษาเดียวกันจากวรรณกรรมต้นแบบเป็นภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวันให้ครบทั้ง

⁴ มัทนี รัตนิน เป็นผู้อำนวยการแสดงดังกล่าว

รสและความก็เป็นสิ่งที่รักษาไว้ได้ยาก อาทิ ในวรรณกรรมลือเลือนของไทยเรื่อง **พระมะเหลเถไถ** ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 3 หรือแม้แต่วรรณกรรมลือเลือนร่วมสมัยของไทย เรื่อง **ฉันทิงมาหาความหงอย** : **วรรณอาร์วมสมัย สมพาสกรงรัตนโกสินทร์ ปีที่ 200** โดยไพบุลย์ วงษ์เทศ เป็นต้น การให้ความสำคัญต่อการศึกษเปรียบเทียบวรรณกรรมลือเลือนของไทยอาจนำไปสู่การสรุปถึงเอกลักษณ์ของวรรณกรรมลือเลือนของไทยได้ด้วยทฤษฎีวรรณกรรมลือเลือนที่มีพื้นฐานมาจากการศึกษาวรรณกรรมประเภทนี้ของไทยต่อไปในอนาคต

งานวิจัยฉบับนี้เป็นเพียงตัวอย่างหนึ่งในการศึกษาเปรียบเทียบอิทธิพลของวรรณกรรมที่มีชื่อเสียงและมีอิทธิพลต่อวรรณกรรมอีกสองเรื่องในแง่ที่เป็นวรรณกรรมลือเลือนข้ามยุคสมัย ข้ามชาติ ข้ามภาษา รวมไปถึงการศึกษาถึงความเปลี่ยนแปลงจากวรรณกรรมต้นแบบมาเป็นวรรณกรรมลือเลือนด้วยกลวิธีการนำเสนอที่แตกต่างกันไป จากการใช้ทฤษฎีวรรณกรรมลือเลือนของตะวันตกเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์บทละครลือเลือนของตะวันตกในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ซึ่งหากวงวิชาการวรรณคดีศึกษาของไทยมีงานวิจัยเช่นนี้ก็เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวรรณกรรมลือเลือนไทยเป็นอย่างยิ่ง และการให้ความสำคัญต่อการศึกษาวรรณกรรมลือเลือนของไทยอันจะนำไปสู่การสร้างทฤษฎีวรรณกรรมลือเลือนจึงอาจเป็นประโยชน์และเป็นแนวทางในการวิจัยวรรณกรรมลือเลือนของไทยต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย